

muəjjən vərdislərə alıbdırmak istəjən muəllim qərəqli mə'lymatlarə həm özü ala bilsin həm də tələbələrinə qəstərsin.

Bəllidür qi, jalyənz vərdis kazandırmak xatirəsi uçun qərdurulan iş, tələbələri maraklandırmajır; tələbələr qərdüqləri işin və çəqdiqləri zəhmətin məhsulyunu və praktiqi nəticələrini qərməq və almak istəjirlər. Qərəji qibi tə'min və təchiz olynmuş fiziq kabinetə by jolda tələbələrə dogrydan da fajdalə mə'lymatlar verə bilir. Mənə elə qəlik qi, praktiqi xarakterli muəjjən bir tapşırğy bacarmak məksədilə işə qirişən hər tələbə gys programında qəstərilən vərdislərə maliq olacaqna inandıkdan və arxajən olandan sonra işindən də maraklına bilir.

Karjaqində II-dərəcəli məqtəbdə aktiv plan elementləri—

Jaz: Mehdizada M.

Karjaqin Agamaly Ogly adına pedagozi təmajulundə iqi dərəcəli məqtəbi öz işini jenidən kyrmaga hazırlanmış və o sahədə bir neçə addımlar belə atmışdyr.

Məqtəbdə aktiv plandan nə qibi elementlərin tətbiqi məsələsini qerijə byrakıb, məqtəbin və işinin tarixindən bir neçə söz sejləməji lazıy bildim.

Azərbaycanın yzak bir qyşəsində olan Karjaqin, təsərrufat və mədəni cəhətdən qeridə kaldıqna bakmajarak, ancak 23--ncu ildə orta məqtəb açmaga muvəffək ola bilmişdyr. Jeni açılmyş by məqtəbin işlərində bir çok umymi noksanlar işə tormyz olır. Tədris ləvazimatın azlyğ, dərs vasitələrinin joklygy qibi muhimm ehtijaclar az dəjildi. Məqtəbin təşqilində iştiraq edən və onyn işlərini ilq dəf'ə aparan Karjaqinin stazly muəllimləri olmyşdyr. Laqin rysca dərsi mustəsna olmaqla kalan dərsləri aparanların heç biri verdiqi dərşin mutəxəssisi dejildür.

Zor-quc məqtəb özünü 26-ncy ilə çykardı. 26-27-nci dərs ilində pedagozi, hej'əti qəqundan tazalandı. Ana dili, təbiijjat və fiziq-rıjaziyyat dərslərini aparmak uçun məqtəbə iktisasly muəllimlər cəlb olynıdy. Bynların ixtisasly olmalarına bakmajarak, təcribəsizliqləri və jənə də məqtəbin zəryri ehtijaclar, orada qozə çarpacak, jenilijin əmələ qəlinəsine mane' oldy. Qərunən jeniliqlər hər bir fənnədən dərslərin muntəzəm qətməsi (kejd etməq lazımdyır qi, 26-ncy ilə kədər məqtəbdə ictiməijjat dərsləri qətməmişdi, 26-ncy ildən sonra jerli firke işçilərinin məqtəbə cəlbilə by dərs muəjjən bir sistemə salındı), tələbə təşqilatının nizama dışməsi, məqtəbə az-çok vəsəjit qətirilməsi qibi işlər olmyşdyr. 26-27-nci dərs ili qeçdi, 27-28-nci dərs ilinin ortasın-

da məqtəb daha bir jeniliq kazandı qı, o da pedagozi təməjulunun tət-biki oldy.

27-28-nci ilin sonyna jakın javas-javaş tələbələrini aktivləşməsi, təcribələrini qorunməyə başladı. Mən özüm o məqtəbdə fiziq və rıjazi-jat dərslərini aparırdım. Qunun birində belə bir fakt kərşəsində kal-dım. O vakt iquinci grypda həndəsədən qeçən qun verdiqim dərsi sory-syb jəqyn vyrdykdan sonrajeni dərse başlarqan, tələbələrdən iqi nəfəri «muəllim icazə verin, jeni dərsi biz səjləjəq, ony əjrənmişiq» dedi.

Deməq qundəliq dərsləri əjrəndiqdən sonra, o iqi adam mənim tapşırmadıqım dərsi də vaktlar əldygyndan əjrənmişdilər və mən-dən kabak joldaşlar əçun səjləməq istəjirdilər. Byrada syal qələ bilər qı, onlar jeni dərşin nə olacaqın haradan bilirdilər? Kejd etməlijəm qı, by, həndəsə dərşində mumiqundur. Çünqu bir həlisə əjid teoremlar bir-biri ardınca qəlir. Tələbələrini by qibi arzylarına hər qəs əmələ elə-diqi qibi mən də böjyn kaçıra bilməzdım. Mən bir-bir by iqi nəfərə icazə verdim. Bynlar da jeni teoremlar isbat eləməyə başladılar. Ka-lan tələbələr daha marak ilə dirləməyə başladılar. Tələbələrini bə'ziləri kəskancılıqlar jüzündən işə mənfı olarək bakırdılar. Mənə eşitdir-məq və əzlərinə təsəlli verməq əçun jerlərindən pıçıldamaga başla-dılar. «Саным, вактымызь алма, сән bacarmazсан, кой муəllim əzu başa salsın» deyə jeni dərşini səjləjən tələbəni qeri çağırmaqda idilər. Bə'ziləri də «Jok-jok, кой səjləsin, bəlgə əzu bir şey əjrənibdur». Mən jerdən danışanlara mane' oldym. Tələbə də jazı taxtası kərşəsində öz işinə məşğyl idi. Teoremlar isbat elədi, nəticəsini qəstərdi. Hara-da tətbiq olacaqın kejd edib otyrды. Iquinci tələbə də birinci qibi. Dogrydyr bə'zi janlılıqlar jərdilər, laqın birinci dəfə əldygyndan nəzərə alınacak dəjildi. Jerdəqi tələbələrini az fajizi bynların səjlədiq-ləri dərşdən istifadə edə bildilər. Çoky öz joldaşlarının dərşindən is-tifadə edə bilmədi. Məsələnin by cihəti əldykca təbii idi. Çünqu tə-ləbələr nəzəri-dikkətlərini öz joldaşlarına verə bilmirdilər. Onlar mə'lymatı muəllimdən almaga alışmışdılar. Joldaşlarından istifadə et-məyə alışmaq lazım idi. Dərşin axırında mən tələbələrini by addım-ların alkışlarqan, jerdən kəskanc yşaklar əzlərinə təsəlli verməq əçun «Muəllim, onlar əzləri ony əjrənə bilməzlər; qərəsən jykarı gryp tələbələrini hansından əjrənmişlər». Mənim by barədə əjrb səzum ola bilməzdi. «İstəjən təcribə etsin» deyə cavab verdim.

Jarınqı, dərş qəldi, jənə hamın grypda dunənqi hədisə jəniddən canlanmaga və dunənqinə nishətən daha qyrylyly bir şəqil almaga başladı. Dunənqi iqi nəfər əvəzinə by qun 5 nəfər jeni dərşini əjrənmiş-di. By 5 nəfərin içərisində dunənqi aktivlərə inanmayan da var idi. By dərş də qeçdi. Uçuncu qun jeni dərşə hazır qələnlərin səjı bir kəder də artdı.

Jeni dərşə hazır qəlmijənlər də mənə by dəfə baska səz eşiddir-məq istədilər. «Aj muəllim, hər qəs bir kəder zəhmət çəqsə, jeni dərşini

hazır, da...» dedilər. Mən də ajrı cur jok, «İstəsən sən də bir kə-dər zəhmət çəq, hazır!» dedim.

Deməq sənəfda özqədən öjrənmisən deyə joldaşlarına atdıqlarə bəhtan zəjil cımyşdyr. Beləliqlə grypda mevcyd 35 nəfərdən qıunda 10-15-i jaryn hansə dərsi okuyacagyyməz məndən xəbər aləb, ony hazırlyərdərlər. By təşəbbus jalənyz həndəsə dərsində jok, fiziq, cəbr dərslərində də qorunurdu. Həmin aktivliq hərəqatə diqər gryplara da qeçdi. Laqin orada muvəffəkijətli bir şəqil əla bilmədi.

27-28-nci il kyrtardə. 28-29-ncy ildə məsələ əvvəlqinə nisbətən daha qeniş bir həcmdə tətbiq edilməyə başladı. Birinci dəfə jenilijə dogry addım atan grypyn əqsəriyyəti yeni dərsə hazır qəlirdi. İş təbii cərəjan ilə iləri akərdə. Muəllimlərin haməsy yeni işlə maraklanərdərlər. Hər qəs öz dərsində aktiv plandan elementlər tətbiq etməyə çalyşərdə. Başka gryplarda iləridə qədən grypyn təcribəsindən istifadə et-nəyə sə'j edirdilər.

28-29-ncy dərs ilinin fevral ajynda məqtəbdə pozyk və plansыз apardəgyyməz iş sisteminin bir nizama salmaq üçün pedagozi şyrasə çagyrdə. Şyna təq-təq muəllimlərin mə'ryzəsini eşitdi; bir çok nok-sanların oldygyny da kejd elədi. Məsələn: komşy dərsəni arasında bir əlakə jokdyr. Muəllimlər tapşyryk verərqən, çocyklarə-tələbələrin kuvvələri ilə hesablaşmərlər. Tələbələr həddən artəy juqlənir... və gejrə, və gejrə... Kejd olynan noksanlarə jok etməq üçün lazəm qələn əməli təqliflər kəbyl edildi. O cümlədən pedagozi şyrasə tələbələrin evdə olan çalyşmak şərtlərinin fəmaləgəny və individyal çalyşmanın zərərini kejd edərəq, tələbələrin kollektivlərə bəlumməsi və tapşyryk-larə rəsmi dərsdən sonra məqtəbdə hazırlandıgəny kərarə aldı.

Muəllimlər hej'ətinin by jolda qəturduqləri ölçulər lazəmi kədər fajda vermədi. Bir tərəfdən bə'zi muəllimlərin təcribəsizliji, diqər tə-rəfdən bə'zi tələbələrin yeni iş sisteminə yja bilməmələri əvvəlqi nok-sanların təqrarəna səbəb oldy.

28-29-ncy dərs ili bitərqən, işə jəqyn vyryb hesabə aldykda, by-rakdəgyyməz noksanlara bakmajarak, by ilqi jəqynyn qəmiyyət və qej-fijətə heç də kabakqə jəqynlara bənzəmədiqini qərduq. Deməq qe-çən illərə nisbətən zəhmət daha artəy səmərə verməşdi qi, byna butun gryp və butun muəllimlər şəriq idilər.

29-30-ncy tədris ilinin başlangəcynda tətbiq edilən aktiv plan elementlərini, daha dogrysy onyn tətbiq kajdasəny kət'i olaraq niza-ma salmaq üçün jenə topladylər. By məksəd üçün metod komisiony ajryldə; məsələ muzaqərəyə başlandı. Məqtəbə yeni çəlb olynmys qənc muəllimlərdən bə'ziləri qeçmiş işdə olan muvəffəkijətlərə səqənərəq daha kabagə jujurməji ortalygə atdylər.

Onlar skamjalarə masa ilə əvəz etməq, zənci kəryb atmaq jə'ni tam mənasilə dalton plan tətbiq etməq təşəbbuslərini mejdana atdylər.

Pedagozi şyrasъ qənc muəllimlərin işə olan həvəslərini səmimiyyətə karşyladı. Ləqin təqliflərini tətbiq edə bilməzdi. Qeridə kalmış Karjaqin məqtəbində fiziq kabinəsinin zəjifliji, qimja kabinəsi və laboratorjalarnın joklyg, tədris qitblarının azlygь, binanın dərlygь, pedagozi hej'ətinin zəjifliji dalton plan tətbiyinə musaədə verməzdi. Odyr qi, qənc muəllimlərin arzysy əməlsiz kaldь. Pedagozi şyrasъ əqsəriyyətə aktiv plandan bə'zi elementlərin muntəzəm plan uzrə tətbiqi tərəfdarь oldy və ilin əvvəlindən muntəzəm olaraq işə başladь. Axьrincь olaraq bir məsələnin uzərində dajanmak istəjirəm qi, o da Karjaqin II-dərəcəli məqtəbində aparılan iş sisteminin texnikasьdyr.

İş oldykca sadə bir kajda uzrə aparьlyr. İlin əvvəlində hər bir dərsin planь сызыlmış və «tapşyryklar»a (mezy'lara) ajyrylmışdyr. Komsy dərslərin muəllimləri əlakədar jerlərini əzləri muzaqərə eləmişlər. Butun gryplarda tələbələr, 5 və 6 nəfərliq, kollektivlərə bəlundmuşlər. Rəsmi dərstdən sonra məqtəbdə çalyşan kollektivlərin janьnda nevbətçi olmaq uçun muəllimlər həftənin qunlərini öz aralarьnda bəlmüşlər. Dərs cədvəli duzələrqən, dərslərin toplanmasьna çalyşylymışdyr. Artьk zəhmət tələb edən dərslərin muxtəlif qunlərə duşməsinə fiqir verilmişdyr.

Mevzyların həcmi tələbələrin səvijjələrinə yjgyn duzəlmiş və onların dərs ilə juqlənmələrinə jol verilməmişdyr.

Hər bir muəllim öz dərşində tapşyryk «mevzy» verir, dərstdən sonra kollektivlər məqtəbin binasьna toplanьrlar. Nebvətçi muəllim də qəlir. Kollektivlərin hərəsi öz mevzy'yny işləjir. Nebvətçi muəllimin dərşindən ilişdiqləri zaman ona muracət edirlər. Jarın rəsmi dərs vaktь işə jəqyn vyrylyr. Zəjif tələbələr hər iqisindən istifadə edirlər.

Kejd etməlijəm qi, byrada bir çok noksanlar da vardyr. Ləqin dikkətlə mukajəsə olyndykda, azlyk təşqil edir. Karjaqin iqi dərəcəli məqtəbi by kajda ilə işlərini jenidən kyrmaga, jeni dalton plana qəcməjə hazьrlaşmışdyr.—

Məqtəblərdə sьnyf kassasьnyn əhəmiyyətə.

Jaz: Aslan Balazada

Butun məqtəblərin tələbələri arasьnda pozgynlyk tərədən ləvazimati-tədrisijələrini tələbələr evlərindən məqtəbə və məqtəbdən evlərinə daşymalarь və hər birisinin məqtəb daxilində xusysi murəqqəb şişəsi və kələmləri olmadyğьndan mejdana çьkьr.

Bir tələbə murəqqəb şişəsini özu ilə daşьdykda qəndin çamyryly quçələrində juklyb murəqqəb şişəsi sьnybda usty, əli çirqlənir. Bə'zən aldygь kara pozan və boja jadьndan çьkьb evdə kalьr, bə'zən kələmini jolda itirir. Beləliqlə tələbənin həm təsərrufatь pozylyr, həm də